

Nusret Mujagić

TIPOLOGIJA RURALNIH NASELJA U SJEVEROISTOČNOJ BOSNI

JU ZAVOD ZA ZAŠTITU I KORIŠTENJE KULTURNO-HISTORIJSKOG
I PRIRODNOG NASLIJEBA TUZLANSKOG KANTONA

Prof.dr.Nusret Mujagić
Tipologija ruralnih naselja u sjeveroistočnoj Bosni

Izdavač

JU „Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa
Tuzlanskog kantona „ ,Tuzla

Za izdavača

Mensur Smajlović

Recenzenti:

Dr.sc. Salih Kulenović, prof.emeritus

Dr. sc. Munir Jahić, prof.emeritus

Mr. sc. Rusmir Djedović, dipl.geograf

Urednik:

Mr. sc. Kemal Nurkić

Lektor:

Amra Vehabović, prof.

Korektor:

Amra Vehabović

Grafička i tehnička obrada:

Mensur Smajlović

Štampa:

Printas d.o.o.

Tiraž

200 primjeraka

Prof.dr.Nusret Mujagić, dipl.ing.arh.

TIPOLOGIJA RURALNIH NASELJA U SJEVEROISTOČNOJ BOSNI

Tuzla ,2022.

PREDGOVOR	9
UVOD	10
POJAM I DEFINICIJA RURALNIH PODRUČJA I NASELJA	11
REGIONALNE I FIZIČKO-GEOGRAFSKE KARAKTERISTIKE SJEVEROISTOČNE BOSNE U KONTEKSTU NASTANKA I RAZVOJA NASEOBINSKOG SISTEMA	20
HISTORIJSKE I DRUŠTVENE OKOLNOSTI U FUNKCIJI RAZVOJA NASEOBINSKOG SISTEMA SJEVEROISTOČNE BOSNE	31
TIPOLOŠKA PODJELA RURALNIH NASELJA	58
TIPOLOGIJA RURALNIH NASELJA PREMA GEOGRAFSKOM POLOŽAJU	63
TIPOLOGIJA RURALNIH NASELJA PO VELIČINI	81
TIPOLOGIJA RURALNIH NASELJA PO FUNKCIJI	88
TIPOLOGIJA RURALNIH NASELJA PO URBANISTIČKO-MORFOLOŠKOJ STRUKTURI	95
RAZBIJENA NASELJA	98
Razbijena ili disperzivna naselja.....	98
Polurazbijena ili grozdasta naselja.....	103
Poluzbijena ili granasta naselja.....	107
ZBIJENA NASELJA	113
Razrijeđeno - zbijena grupa naselja.....	113
Potpuno zbijena naselja.....	122
TIPOLOGIJA RURALNIH NASELJA PO GENEZI	126
SPONTANO NASTALA NASELJA	131
Naselja iz prahistorijskog perioda.....	133
Naselja iz Ilirskog perioda.....	135
Naselja iz antičkog perioda.....	139
Naselja iz perioda ranog i srednjeg vijeka.....	144
Naselja iz Osmanskog perioda (1463.-1878.).....	147
Naselja iz Austrougarskog perioda (1878.-1918.).....	150
Naselja iz perioda Kraljevine Jugoslavije (1918.-1945.).....	151
Naselja iz perioda SFR Jugoslavije (1945.- 1992.).....	153
Naselja nakon disolucije Jugoslavije od 1992. godine.....	156
Nezakonita i neplanska naselja tzv. neformalna naselja.....	157
Napuštena i razrušena naselja.....	161
PLANSKA NASELJA	163
Naselja kolonista.....	165
Radničke kolone.....	168
Naselja za stanovništvo sa eksploatacionih polja.....	169
Prigradska planska naselja.....	172
Izbjeglička i prognanička naselja.....	175

Povratnička naselja.....	177
Dječija SOS sela.....	178
Romska naselja.....	179
Arapska naselja	180
TIPOLOGIJA RURALNIH NASELJA PO RAZNIM KRITERIJUMIMA	181
Literatura:.....	189

**TIPOLOGIJA
RURALNIH NASELJA
U SJEVEROISTOČNOJ BOSNI**

Prof.dr.Nusret Mujagić

PREDGOVOR

U zvaničnoj terminologiji u Bosni i Hercegovini ne postoji pojam niti definicija ruralnog naselja. U zakonima o prostornom uređenju i građenju kantona/županija koriste se pojmovi *naselja, naseljenog mjesta i sela*, bez preciznijih karakteristika po kojima bi se razlikovali. Zbog toga se kod izrade planskih dokumenata za definisanje naselja koriste geodetski pojmovi *katatarske općine* (K.O.), ili pojam *mjesne zajednice* (M.Z.), jer imaju definisane administrativne granice, pa samim time predstavljaju jasno definisanu statističku jedinicu.

Međutim, kod određivanja sistema i mreže naselja u planskim dokumentima uvode se i pojmovi *urbanih, mješovitih i ruralnih naselja*, ali na sasvim pogrešan način i proizvoljno, pri čemu se pojedini zaseoci tretiraju kao naselja, a pojedina naselja kao *sela* ili *ruralna naselja*, mada ona po svim kriterijumima to nisu. Pri tome se kao jedini kriterijum za klasifikaciju uzima populaciona veličina naselja, i to na sasvim proizvoljan način.

Zbog toga se ni u prostornim planovima općina u regiji Sjeveroistočne Bosne, a ni u drugoj zvaničnoj dokumentaciji, ne može pronaći podatak o tačnom broju ruralnih naselja, jer niti jedna općina nije utvrdila, broj i granice naselja na svojoj teritoriji.

Zbog toga ova zvanična i neusaglašena klasifikacija naselja u Bosni i Hercegovini trpi kritike u naučnoj, stručnoj pa i laičkoj javnosti, kako zbog toga što neka naselja, koja imaju status gradskih, ne ispunjavaju ni minimum uslova u smislu potrebnog broja stanovnika, diverzifikaciji privredne strukture i funkcionalnih kapaciteta, ali i zbog činjenice da po zvaničnoj statistici ne postoji detaljnija klasifikacija ruralnih naselja.

Da bi se ovo postiglo potrebno je prije svega utvrditi broj urbanih naselja, zatim mješovitih naselja (rurbana) i na kraju ruralnih naselja kako ih klasificira OECD.

I geografi u svojim proučavanjima naselja i ruralnih prostora koriste različitu terminologiju i tipologiju, vrlo često iz susjednih zemalja, a što sve govori u prilog da je potrebno sačiniti zvaničnu tipologiju/klasifikaciju ruralnih naselja u BiH. Da bi se to postiglo potrebno je odrediti zajedničke indikatore na entitetskom ili državnom nivou kao što je to učinila Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) na nivou Evropske Unije.

Izradom nove tipologije naselja prema kriterijumima i indikatorima koje predlaže OECD stvorila bi se realnija slika naseobinskog sistema u državi. Identifikovanjem urbanih (gradskih) naselja i njihovih teritorijalnih granica definisala bi se i prigradska naselja, a nakon definisanja mješovitih naselja (urbana) onda bi se mogla izvršiti i tipizacija, ali i detaljnija klasifikacija, ostalih ruralnih naselja.

Na ovaj način bi klasifikacija naselja u BiH bila ujednačena u planskoj dokumentaciji, na popisnim spiskovima, u službenoj evidenciji općina i gradova. Također bi se olakšalo i kreatorima javnih politika definisanje raznih strategija i programa ruralnog razvoja. Isto tako bi nova tipologija olakšala sagledavanje demografskog i socio - ekonomskog položaja i potencijala svih kategorija naselja, čime bi se stvorili uslovi za definisanje i ostalih strateških ciljeva razvoja na državnom, entitetskom ali i nižim teritorijalnim nivoima, a prije svega racionalna, funkcionalno - hijerarhijski organizovana i strukturirana mreža naselja.